

Det militära maktmedlet är ofta enbart ett av de olika instrument som möjliggör framgång i samtida fredsfrämjande insatser. Den militära målsättningen är därför inte främst att vinna en isolerad militär seger utan att bidra till framgång för insatsen i stort. Ofta används det militära instrumentet enbart under en begränsad tid i insatsen som helhet. Detta ställer höga krav på den militära förmågan att anpassa sig till andra aktörers målsättningar, behov och begränsningar.

Denna studie är en del av stödet till Försvarsmaktens konceptutveckling för Expeditionära operationer och syftar till att öka den konceptuella kunskapen om vilka krav som ställs på ledning och samordning när den expeditionära operationen ingår i en allomfattande insats.

Allomfattande ansatser och expeditionära operationer

Henric Roosberg

Henric Roosberg

Allomfattande ansatser och expeditionära operationer

Omslagsbild: Joel Thungren

Titel	Allomfattande ansatser och expeditionära operationer
Title	Comprehensive approaches and expeditionary operations
Rapportnr/Report no	FOI-R--3443--SE
Månad/Month	Juni / June
Utgivningsår/Year	2012
Antal sidor/Pages	41 p
ISSN	
Kund/Customer	Försvarsmakten / Swedish Armed Forces
FoT område	Ledning
Projektnr/Project no	E11482
Godkänd av/Approved by	Maria Lignell Jakobsson
Ansvarig avdelning	Försvarsanalys

Detta verk är skyddat enligt lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. All form av kopiering, översättning eller bearbetning utan medgivande är förbjuden

This work is protected under the Act on Copyright in Literary and Artistic Works (SFS 1960:729). Any form of reproduction, translation or modification without permission is prohibited.

Sammanfattning

Föreliggande studie är en del av FOI:s stöd till FMKE (Försvarens konceptutvecklingsenhet) och utvecklingen av ett tillämpat koncept för *Genomförande av Expeditionära Operationer inom ramen för internationell krishantering*. Studien är en explorativ litteraturstudie och syftar till att öka den konceptuella kunskapen om hur allomfattande ansatser påverkar *ledning* och *samordning* i expeditionära operationer. Studien utvecklar sådan kunskap för operationsfaserna *förberedelser* och *genomförande*. Utgångspunkten för studien är de trender och utmaningar som tidigare identifierats i konceptutvecklingen för expeditionära operationer samt syntetiseringen av tidigare studier av olika allomfattande ansatser.

Flertalet samtida insatser syftar till att uppnå samhällliga förhållanden och inte till att besegra en motståndare. Om det eftersökta förhållandet inte är uppnåbart med en isolerad militär seger måste det militära medlet istället inriktas för att möjliggöra effekt tillsammans med andra aktörer. En sådan holistisk ansats och förståelse påverkar både vilka hot som det militära medlet faktiskt skall bemöta och synliggör begränsningar för hur dessa hot kan bemötas.

Studien visar att samordning är ett kritiskt ledningsbehov om målsättningen för insatsen ligger bortom räckvidd för de effekter som ryms inom enbart det militära maktmedlet. Samordning är däremot inte samma sak som samverkan. Samordning kan ske genom befäl, samverkan eller harmonisering. Vid harmonisering leds de egna förbanden och samverkande aktörer till aktiviteter vilka når gemensam effekt samman med en tredje parts aktiviteter, trots att denna aktör inte deltagit i själva samordningen. Ledningen genomförs fortfarande genom befäl eller samverkan.

Nyckelord: Allomfattande ansats, civil-militär samverkan, expeditionära operationer, harmonisering, ledning, operationskonst, samordning

Summary

This study is part of the Swedish Defence Research Agency's (FOI) support to the Swedish Armed Forces Joint Concept Development & Experimentation Centre (FMKE) and the development of the applied concept for *Expeditionary operations*. This study is an explorative desk study aimed at providing further contributions to the conceptual knowledge and development of expeditionary operations. The basis for this study is the remaining challenges described in earlier concepts for expeditionary operations and a synthesis with studies in different comprehensive approaches in Sweden and key international organizations. The study's results present such knowledge on *command and control* and *coordination* in the operational phases for *preparation* and *execution*.

Contemporary operations often aim to attain (acceptable) conditions instead of neutralising an opponent's centre of gravity. However, if not a military "victory" but strategic "success", through attained conditions, corresponds to the goals of the grand strategy; the military instrument must adapt and harmonize with those actors and processes that produce the key effect in transforming the unacceptable conditions. Such a holistic approach with the military instrument greatly determines which threats must be countered on the battlefield and visualizes the limitations to what means and measures that are available when doing so.

This study argues that civil-military coordination is a critical command and control need when seeking to attain strategic objectives beyond the reach of effects produced within the military instrument of power. Yet, civil-military coordination does not always mean civil-military interface or direct cooperation. Coordination can be achieved through command and control, direct civil-military interaction and cooperation *or* harmonization. Harmonization is achieved when own and interacting resources are coordinated and synchronized to deploy activities and an effort that produce a concerted effect together with the efforts of another non-interacting part, thus creating an *harmonization of effort*.

Keywords: Comprehensive approach, command and control, coordination, civil-military cooperation, expeditionary operations, harmonization, operational art,

Innehållsförteckning

1	Inledning	7
1.1	Bakgrund och syfte.....	7
1.2	Avgränsningar och frågeställning.....	8
1.3	Metod och disposition.....	9
2	Allomfattande ansatser och expeditionära operationer	11
2.1	Skillnaden mellan seger och framgång.....	13
2.2	Operationskonst i expeditionära operationer.....	17
3	Förberedelser inför expeditionära operationer	19
3.1	Ledning i förberedelser.....	19
3.2	Samordning och samverkan i förberedelser.....	23
4	Genomförande av expeditionära operationer	28
4.1	Ledning i genomförande.....	28
4.1.1	Illustrerande exempel på genomförande med allomfattande ansats.....	31
4.2	Samordning och samverkan i genomförande.....	34
5	Sammanfattning	36
	Källförteckning	39

“Nation-states, especially Western ones and Russia but other too, all send in their armies, their conventionally formulated military forces, to do battle -to have war- in these battlefields, and they do not succeed. Indeed throughout the past fifteen years both the Western allies and the Russians have entered into a series of military engagements that have in one way or another spectacularly failed to achieve the results intended, namely a decisive military victory which in turn deliver a solution to the original problem, which is usually political. This is basically due to a deep and abiding confusion between *deploying* force and *employing* force.”

-General Rupert Smith

1 Inledning

1.1 Bakgrund och syfte

Denna studie är en del av FOI:s stöd till Försvarsmaktens konceptutvecklingsenhet (FMKE) och utvecklingen av det tillämpade konceptet *Genomförande av Expeditionära Operationer inom ramen för internationell krishantering*¹.

Konceptens definition av en expeditionär operation lyder:

En expeditionär operation utvecklar operativ effekt i syfte att uppnå ett strategiskt mål, i allsidigt samarbete med andra parter under tidskritiska, säkerhetskritiska och resurskritiska förhållanden utanför svenskt territorium.²

Den expeditionära operationen kan syfta till att lösa uppdraget under en kortare tid, eller vara den första delen i ett längre militärt åtagande³. En nordisk stridsgrupp skall exempelvis kunna operera i maximalt 120 dagar. Expeditionära operationer är således en undergrupp till internationella insatser i stort, vilka kan ha längre tidsperspektiv. Vilken effekt som skall uppnås inom tidsramarna är därför inte generiskt utan beroende av vilken politisk-strategisk målsättning som föranleder insatsen och om andra svenska, internationella eller lokala förband skall avlösa styrkan och överta uppdraget. Vissa utmaningar som konceptutvecklingen behandlar är inte unika för just expeditionära operationer utan påverkar det militära medlet i stort. Det som, enligt författaren, är särskilt utmärkande för en expeditionär operation är de kritiska tidsramarna och den avgörande relationen till andra medel och processer med mer långsiktiga målsättningar i operationsområdet.

Konceptutvecklingen för expeditionära operationer består av två olika koncept: *Expeditionär förmåga* och *Genomförande av expeditionära operationer*. Konceptet *Expeditionär förmåga* syftar till att stödja Försvarsmakten förmåge- och förbandsutveckling genom att bland annat utforma operativa ramvillkor och förbandsmålsättningar⁴. Konceptet *Genomförande av expeditionära*

¹ Ett tillämpat koncept är en vidareutveckling av ett interimkoncept. Ett Interimkoncept är i sin tur en utveckling av ett analytiskt koncept. Det tillämpade konceptet är således det färdiga konceptet. Försvarsmakten (2011) *Genomförande av Expeditionära Operationer inom ramen för internationell krishantering Interimkoncept*. Bilaga till LedR skrv 01400:51777. s12

² Ibid. s.13

³ Försvarsmakten. Högkvarteret (2011) *Expeditionär förmåga - Tillämpat koncept: vision, krav och utveckling*. HKV 01 400:56728. s.15

⁴ Ibid. s.11

operationer syftar till att beskriva alla operationsskeden utifrån operativa och taktiska perspektiv, med fokus på ledning, samverkan och uthållighet⁵.

Konceptet för *Expeditionär förmåga* färdigställdes under 2011. Konceptet för *Genomförande av expeditionära operationer* kommer att färdigställas vid FMKE under 2012. Syftet med föreliggande studie är att utveckla idéer och uppslag för detta tillämplande koncept utifrån ramverket i *militärstrategisk doktrin* och FOI:s tidigare studier av olika allomfattande ansatser. Studien skall därför fortsätta på den kunskapsuppbyggnad som den tidigare konceptutvecklingen uppnått.

Konceptutvecklingen för expeditionära operationer har identifierat ett antal kvarvarande utmaningar och frågeställningar som påverkar inriktningen för konceptutvecklingen. Bland dessa utmaningar finns:

- (1) Svårigheten att fastställa vad framgång är i en expeditionär operation.
- (2) Bristen på samverkan mellan civila och militära myndigheter (och aktörer).
- (3) Krympande budgetar för internationella insatser inom EU- och Natoländerna.⁶

Mot bakgrund av dessa utmaningar är målsättningen för studien att de uppslag som presenteras skall kunna användas till ökad konceptuell kunskap om lösningar och innebörder av dessa trender och problem. Punkterna presenterade ovan är, som nämnts ovan, däremot inte nödvändigtvis exklusiva utmaningar för expeditionära operationer utan kan ses som utmaningar för hela det militära medlet i olika internationella krishanteringsinsatser.

Studiens resultat kan därför även tjäna som underlag för de pågående doktrinutvecklingarna inom Försvarsmakten. Detta gäller inte minst utvecklingen av den operativa doktrinen (vilken ersätter *doktrin för gemensamma operationer*) och doktrinen för ledning av insatser (vilken ersätter *grundsyn ledning*).

1.2 Avgränsningar och frågeställning

Studien är inte heltäckande utan syftar till att lyfta in utvalda uppslag och idéer till konceptutvecklingen vid FMKE. Studien berör inte området uthållighet utan enbart *samordning* och *ledning*. Studien fokuserar på operationsskedena förberedelser och genomförande och söker besvara frågeställningarna:

⁵ Försvarsmakten (2011) *Genomförande av Expeditionära Operationer inom ramen för internationell krishantering Interimkoncept*. Bilaga till LedR skrv 01400:51777. s.5

⁶ Ibid. ss.8-12

- Hur påverkar allomfattande ansatser förutsättningarna och kraven för ledning och samordning i en expeditionär operation?
- Hur kan en allomfattande ansats tänkas påverka utformandet av expeditionära metoder för ledning och samordning?

1.3 Metod och disposition

Studien utgår från förutsättningarna och problemområdena i konceptet *Expeditionär förmåga - Tillämpat koncept: vision, krav och utveckling samt interimkonceptet för Genomförande av Expeditionära Operationer inom ramen för internationell krishantering*. Bland dessa förutsättningar finns det expeditionära behovet av att leverera operativ effekt i resurs-, säkerhets- och tidskritiska förhållanden.

Studien är en explorativ litteraturstudie med tyngdpunkt på centrala, inriktade svenska doktriner och syntetiseringen av slutsatserna från tidigare FOI-studier av olika allomfattande ansatser. Studien utgår från antagandet att militära expeditionära operationer som utgör en del av en multifunktionell insats med målsättningar såsom statsbyggnad eller stabilisering kräver andra ansatser än för försvaret av det nationella territoriet. Studien söker, med utgångspunkt i den militärstrategiska doktrinen, använda militärteoretiska begrepp och doktrinära modeller för att beskriva en allomfattande ansats för ledning och samordning i expeditionära operationer. Syftet med att använda dessa begrepp är att närma konceptet till den redan pågående doktrindiskursen om ledning och civil-militär samordning vid multifunktionella, internationella krishanteringsinsatser.

Kapitel två diskuterar kraven på att kunna inrikta det militära maktmedlet för multifunktionella krishanteringsinsatser. Kapitlet utvecklar också betydelsen av skillnaden mellan ”seger” och ”framgång”, med utgångspunkt i den militärstrategiska doktrinen. Kapitlet redovisar också uppslag för en expeditionär krigföringsförmåga, dvs. de olika komponenter i det militära instrumentet som möjliggör effekt i expeditionära operationer.

Kapitel tre presenterar ett antal uppslag för ledning och samordning i operationsfasen *förberedelser*. Bland annat diskuteras betydelsen av en allomfattande ansats i operationsplanering och hur expeditionära operationskoncept kräver förståelse för olika lednings- och samordningsformer.

Kapitel fyra presenterar ett antal uppslag för ledning och samordning i operationsfasen *genomförande*. Kapitlet redogör för hur en allomfattande ansats kan påverka traditionella militära metoder och avvägningar vid genomförandet. Kapitlet avslutas med ett illustrerande exempel på hur en allomfattande ansats kan tänkas påverka den operativa inriktningen vid kamp

mot en motståndare organiserad i nätverk. Exemplet är i första hand synliggörande och beskriver ingen faktiskt motståndare.

I kapitel fem sammanfattas studiens huvudsakliga resultat och huvudbudskap till den framtida koncept- och doktrinutvecklingen.

2 Allomfattande ansatser och expeditionära operationer

Det militära medlet saknar *egen* målsättning. Den militärstrategiska målsättningen är alltid beroende av vilken överordnad politisk-strategisk målsättning nationen har. Endast i relation till denna målsättning kan det militära medlet inriktas och bidra till framgång. Beroende på vilken målsättning som det militära medlet skall inriktas mot ställs olika krav. Den svenska strategiska målsättningen för insatser utanför vårt territorium är att genom både civila och militära bidrag stärka det internationella samfundet och därigenom öka vår säkerhet och bidra till en världsordning baserad på frihet, folkrätt, fred och försoning⁷. Målsättningen med sådana insatser är inte sällan att uppnå bärkraftiga *samhälleliga sociala, ekonomiska och politiska förhållanden* (istället för att besegra en enskild aktör) varvid hotet mot svenska intressen och målsättningar minskar eller upphör.⁸

Utmaningen för militära medel och den sortens övergripande målsättningar är att det eftersträfvade förhållandet ofta uppnås genom utveckling, befolkningens förtroende för värdnationens styrelse, tillväxt och stabilitet⁹. Det militära medlet är däremot framtaget för att genom våld och hot om våld påtvinga en motståndare vår vilja. Det kan därför finnas en stor skillnad mellan vilka effekter ett militärt maktmedel levererar och vilka effekter som uppnår eller främjar den politisk-strategiska målsättningen¹⁰. I flertalet samtida insatser ligger därför målsättningen, och förmågan att uppnå denna, ofta bortom de medel som ensamt rymms i militära organisationer. Om målsättningen för samtida operationer ändras måste även inriktningen för det militära medlet ändras. Smith uttrycker detta som att ”anledningen till varför vi krigar förändras [författarens översättning]”¹¹. Sveriges strategi bygger också på att i ökad utsträckning ge ett ”samlat” civil-militärt bidrag till olika insatser.¹² Förmågan att inordna det militära medlet i ett sådant (nationellt eller internationellt) sammansatt bidrag blir därför avgörande för vilken förmåga Sverige har att delta i multifunktionella insatser (av vilka flera är av expeditionär natur). Att ha förmågan att ingå i en bred, systemövergripande och allomfattande insats och agera utifrån både internationella och lokala aktörers

⁷ Regeringen (2007) *Nationell strategi för svenskt deltagande i internationell freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet*. Skr 2007/08:51 ss.3, 5

⁸ Försvarsmakten, Högkvarteret (2011) *Militärstrategisk doktrin* s.73

⁹ Regeringen (2007) *Nationell strategi för svenskt deltagande i internationell freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet*. Skr 2007/08:51 s.15

¹⁰ Smith, Rupert (2007) *The utility of force. The art of war in the modern world*. ss.311-312

¹¹ Ibid. s.336

¹² Regeringen (2007) *Nationell strategi för svenskt deltagande i internationell freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet*. Skr 2007/08:51 s.15. ss.7, 8

mål, behov och begränsningar är därför också en avgörande del i den expeditionära krigföringsförmågan.

En nations krigföringsförmåga består av tre delar. Den består av *fysiska faktorer* såsom numerär, utrustning och organisation, den består av *moraliska faktorer* såsom motivation och ledarskap. Den består också av *konceptuella faktorer* såsom policy och doktrin¹³. De olika värdena i krigföringsförmågan är däremot dynamiska och föränderliga i relation till krigets eller insatsens krav, vilka kan variera beroende på målsättningen, motståndaren, konfliktens natur och insatsmiljöns förutsättningar. En god krigföringsförmåga för försvaret av det egna territoriet innebär inte att samma stridskrafter, med samma ledarskap och samma doktriner har hög krigföringsförmåga i en expeditionär operation. Detta antagande är också bakgrunden till själva konceptutvecklingen för expeditionära operationer¹⁴. Olika målsättningar och skiftningar i förutsättningarna för insatser innebär nämligen också en ständig förändring i kraven på krigföringsförmågans alla beståndsdelar. I tidigare studier vid FOI:s projekt *Ledning i multifunktionella insatser* har vissa av utmaningarna för ledningsfilosofi, policy och doktrin redan till del berörts¹⁵. Utvecklingen av olika allomfattande ansatser, både i Sverige och utomlands, syftar till att anpassa och inrikta olika maktmedel efter de olika politiska målsättningar och förutsättningar som getts större betydelse sedan slutet på kalla kriget¹⁶. Exempel på sådana målsättningar är statsbyggnad och hållbar stabilitet.

Grundsatserna för en allomfattande ansats är att ha ett systemövergripande förhållningssätt; eftersträva långsiktiga och bärkraftiga lösningar; sträva efter samordning och att ge uttryck för en vilja att komplettera och bli kompletterad av andra aktörer¹⁷. Dessa grundsatser skall genomsyra hela insatsen från analys till planering, genomförande och utvärdering¹⁸. En annan grundsats för en allomfattande ansats är förståelsen för olika beroenden. Betydelsen av att förstå relationerna och beroendena mellan olika aktörer och processer bygger på erfarenheten att målsättningar såsom hållbar stabilisering och statsbyggnad kräver interaktion i ett stort "ekosystem" av aktörer där varje handling påverkar olika aktörer. En begränsad förståelse av dessa olika beroenden och relationer ger en högre grad av oavsiktliga bieffekter för andra aktörer och

¹³ Försvarsmakten, Högkvarteret (2005) *Doktrin för gemensamma operationer*. s. 60

¹⁴ För karakteristik av insatsens krav i expeditionära operationer se: Försvarsmakten. Högkvarteret (2011) *Expeditionär förmåga - Tillämpat koncept: vision, krav och utveckling*. HKV 01 400:56728. ss.21-23

¹⁵ Se Ekenberg, Arvid (2010), Roosberg, Henric (2012) mfl.

¹⁶ Derblom, Markus. Egnell, Robert. Nilsson, Claes (2007) *The impact of strategic concepts and approaches on the effect-based approach to operations*. FOI-R--2394--SE. ss.11-12

¹⁷ Hull, Cecilia. Derblom, Markus (2011) *Vad är Comprehensive Approach- tolkningar och definitioner*. FOI -R—3195--SE .ss.14-15

¹⁸ Försvarsmakten, Högkvarteret (2011) *Militärstrategisk doktrin* s.65

processer. Konflikter har sällan en orsak, utan flera, i regel är det därför inte en isolerad process, utan flera, som leder till önskat utfall¹⁹.

Ur ett militärt perspektiv kräver en allomfattande ansats därför ett effektbaserat tänkande även bortom de militära grundläggande förmågorna. I nuvarande doktrin fastställs att ”den gemensamma operationen kräver en helhetssyn” och en förståelse för de olika krigföringsarenorna²⁰. Förutom kunskap om de rent militära aspekterna kräver effekt tänkande i *expeditionära* operationer en djup förståelse för den egna överordnade målsättningen och för de medel och förmågor (även utanför krigföringsarenorna och de egna militära förmågorna²¹) vars effekt uppnår eller bidrar till insatsens målsättning. Effekttänkande är ett sökande efter synergier och ett fokus på resultat före enskilda aktiviteter. I nuvarande doktrin har så främst skett genom att synliggöra effekten från samordning och synkronisering av de gemensamma grundläggande *militära* förmågorna²². En allomfattande ansats synliggör eller möjliggör även effekt i samordningen av, eller synkroniseringen mellan, civila och militära förmågor²³.

2.1 Skillnaden mellan seger och framgång

I militärstrategisk doktrin görs skillnad mellan ”framgång” och ”seger”. Med ”seger” menar doktrinen *militär(-strategisk)* seger²⁴. Med framgång menas uppfyllande av den övergripande *politisk-strategiska* målsättningen.²⁵ Den militärstrategiska doktrinen gör därför en teoretisk åtskillnad mellan en isolerad militär och politisk-strategisk målsättning. Utgångspunkten för en sådan särskiljning är att seger respektive framgång kan symbolisera olika ”förhållningssätt” eller logiska inramningar som påverkar insatsens design och utförande²⁶. Om väpnat våld inte är det enda, eller ens huvudsakliga, instrumentet och om segern över motståndaren inte är den målsättning som svarar mot den politisk-strategiska målsättningen måste den militära insatsen, även på förbandsnivå, genomsyras av hänsyn och anpassning till de andra

¹⁹ Hull, Cecilia, Lindoff, Jenny, Lackenbauer, Helené (2009) *Stakeholders and interdependencies in multifunctional environments*. FOI-R--2818--SE. ss.13-14

²⁰ Försvarsmakten, Högkvarteret (2005) *Doktrin för gemensamma operationer*. s. 91

²¹ SWE COPD (2011) *Swedish Armed Forces application of Natos Comprehensive Planning Directive* s.20

²² Försvarsmakten, Högkvarteret (2011) *Militärstrategisk doktrin*. s.45

²³ Olika organisationer har olika terminologi för att beskriva ”effekt”, dvs. konsekvenser i andra ledet. IFRC (International Federation of Red Cross) använder exempelvis ”Impact” eller ”Benchmark”. Harriman, David (2011) *Uppföljning och utvärdering internationella insatser*. FOI-R--3207-SE s.17

²⁴ Jämför med ”mission accomplished” efter andra Gulfkriget 2003.

²⁵ Försvarsmakten, Högkvarteret (2011) *Militärstrategisk doktrin* ss.68-69

²⁶ Roosberg, Henric (2011) *Civil-militär samverkan i koncept och doktrin*. s.22

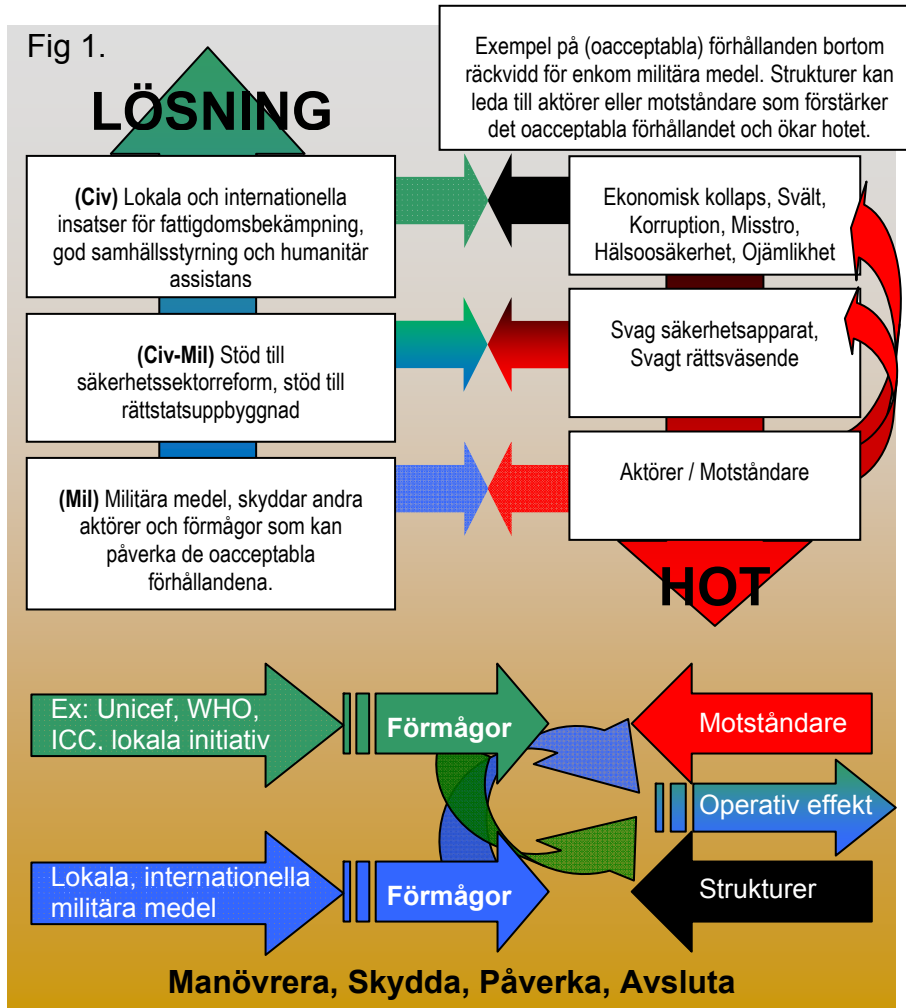
medel, aktiviteter och effekter som påverkar ett förhållande till önskat läge, dvs. uppnår framgång. I expeditionära insatser finns det därför ett större *möjligt* avstånd mellan den militära segern och den strategiska framgången. Detta innebär en större möjlig skillnad mellan vilka effekter som uppnår målsättningen och vilka effekter som kan uppnås med det militära maktmedlet. Det möjliga avståndet mellan segern på den taktiska nivån, dvs. en vunnen strid, och vilka effekter som leder till framgång blir också större i en expeditionär operation²⁷. I reguljär krigföring till försvar av nationen syftar däremot en seger med större lätthet till den överordnade strategiska målsättningen: att vinna kriget och bevara landets självständighet och oberoende. Avståndet mellan den militära och politiska målsättningen är i regel mindre och inramningen mindre komplex. Det är därför enklare för chefer på förbands- och taktisk nivå att utnyttja uppkomna möjligheter utan att utmana den övergripande målsättningen.

I insatser utomlands finns det däremot en moralisk ”kostnad” för varje seger och uppnådd effekt vilken måste stå i proportion till rättfärdigheten i målsättningen²⁸. Detta är särskilt tydligt vid insatser i konflikter där svenska förband tvingas till en hög nivå av våldsanvändning för att lösa sina uppgifter. Ett exempel på utmaningen mellan ”seger” och ”framgång” är vilka konsekvenser ”segers” kostnad får för stödet för insatsen, både nationellt, internationellt och i värdlandet. En annan kostnad kan vara ökade begränsningar för andra aktörer, vilka genom segers kostnad berövas möjlighet att genomföra sina aktiviteter eller att samordna sig med den expeditionära operationen eller en internationell organisation. Den svenska doktrinära skillnaden mellan seger och framgång blir därför särskilt viktig i insatser där den politisk-strategiska målsättningen med insatsen inte är uppnåbar med enbart militära medel, dvs. där uppdraget och det militära slutläget i mindre grad motsvarar det eftersökta politisk-strategiska förhållandet. Det militära medlet saknar den förmågebredd som krävs för att isolerat genomföra insatser med komplexa och långtgående målsättningar. En allomfattande ansats används för att *kostnadseffektivt* uppnå mål bortom ”segern” och för att utforma rätt målsättning och inriktning för olika maktmedel. I expeditionära operationer kan kravet på att ingå i en allomfattande ansats ses som en produkt av krigföringsprinciperna *stridsekonomi*, *kraftsamling* och inte minst *samordning*. Alternativet är att, inom Försvarmakten, själv utveckla alla nödvändiga förmågor som krävs för att uppnå framgång, något som skulle innebära enorma kostnader och antagligen minskad specialisering på våldsuppgiften.²⁹

²⁷ Widén, Jerker. Ångström, Jan (2005) *Militärteorins grunder*.s.85

²⁸ Försvarmakten, Högkvarteret (2011) *Militärstrategisk doktrin* s.68

²⁹Det amerikanska försvarsdepartementet (DoD) menade 2007, efter motgångarna i Irak och Afghanistan, att vägen framåt (för förmågan att utföra stabiliseringsoperationer) var att antingen

Ovan presenteras en modell som visar på hur en insats kräver både militära (blåa) och civila (gröna) komponenter för att påverka oacceptabla förhållanden. Hotet eller det oacceptabla förhållandet kan bestå av både

tillföra radikalt ökade anslag för ”militär statsbyggnad” alternativt utveckla formerna för civil-militär samverkan på alla nivåer. DoD (2007) *Report to the Congress on the implementation of DoD directive 3000.05 Military Support for Stability, Security, Transition and Reconstruction (SSTR) Operations*. s. i-ii

strukturer (svarta), tillstånd, aktörer och möjliga motståndare, exempelvis pirater eller krigsherrar (röda). Vissa "hot", exempelvis en svag säkerhetsapparat kan bestå av både aktörer och strukturer (svart-röda), "lösning" kan då bestå av civil-militära insatser (grön-blåa)³⁰.

I exemplet ovan blir samordning ett kritiskt behov. Endast en anpassning till en sammanhållen handling ger önskad operativ effekt i statsbyggnad och hållbar stabilisering. Givet de begränsade resurserna och förmågorna i ett militärt medel kan detta inte inriktas mot att minska korruption eller skapa tillväxt. Det militära medlet kan därför inte uppnå bärkraftig förändring av det oacceptabla förhållandet vilket genererar hot. Den stabilisering som kan uppnås genom exempelvis ytkontroll och avskräckning är beroende av en fortsatt militär närvaro. Olika civila strukturer och organisationer kan inte heller effektivt bemöta hot från olika aktörer och motståndare. Expeditionär operativ effekt uppnås genom att *manövrera* mellan att skydda de aktörer och processer som påverkar oacceptabla förhållanden och att påverka de aktörer som förstärker eller skyddar elakartade strukturer och tillstånd.

Givet Försvarsmaktens begränsade resurser i en insats kan en allomfattande ansats därför ses som en förutsättning för att överhuvudtaget kunna delta och ge effekt i multifunktionella operationer med målsättningar såsom statsbyggnad och stabilisering³¹. **Ur det kritiska tidsperspektivet är det också intressant att tillägga att de aktörer som kan påverka de oacceptabla förhållandena i flera fall redan är på plats, och har varit så i kanske flera år. Det kan vara en snabbt uppkommen situation, aktör eller motståndare som förändrat förutsättningarna för dessa aktörer och föranlett en expeditionär operation.** Den effekt som under en kort tid skall uppnås bygger därför i mycket på att förstå vilka förmågor och aktörer som påverkar ett förhållande och hur dessa aktörer begränsas av aktörshot eller motståndare.

Att ha förmågan att ingå i en allomfattande ansats är därför en del av den expeditionära krigföringsförmågan och en del av den operationskonsten i expeditionära operationer. En allomfattande ansats är inte en orderpunkt eller ett planeringsskede. Den är, likt manöverkrigföring eller uppdragstaktik, ett förhållningssätt och är en del i ledningsfilosofin och ett resultat av målsättningen samt den multifunktionella operationsmiljön.

³⁰ Även strukturer kan vara hot om de utmanar den av Sverige eftersökta världsordningen (Jämför kap 2).

³¹ Hull, Cecilia. Derblom, Markus (2011) *Vad är Comprehensive Approach- tolkningar och definitioner*. FOI -R—3195--SE. s 12

2.2 Operationskonst i expeditionära operationer

Olika krig och konflikter har olika karaktär vilket gör att varje insats måste inriktas och anpassas för respektive konflikt. I militärstrategisk doktrin presenteras två aspekter av konfliktspektrumet:

- Graden av statlig inblandning (reguljär-irreguljär).
- Graden av intensitet av våldsanvändningen på operativ/militärstrategisk nivå (tillåtande- icke tillåtande miljö).³²

Dessa aspekter måste ställas mot insatsens målsättning vid vilket de olika aspekterna får sin egentliga betydelse. Det är enbart i relation till vad som skall uppnås i konfliktspektrumet som dessa aspekter kan ges ”rätt” betydelse. Behovet av att ingå i en allomfattande ansats står därför också i relation till främst målsättningen, huruvida målsättningen kräver en systemövergripande samordning mellan agerandet hos internationella och lokala aktörer eller inte.

Den operativa nivåns uppgift är att överföra logiken från den strategiska nivån till den taktiska nivån³³. Den operativa nivån leder den taktiska nivån och är den sammanhållande länken mellan strategi och taktik³⁴. *Operationskonst* är den tankeprocess och den kunskap som en chef med stab använder för att omsätta strategiska målsättningar till taktiska uppgifter, sammanhålla i operationer, inom ramarna för en kampanj³⁵. Enligt nuvarande doktrin kräver operationskonst en bred förståelse för krigföringsarenorna³⁶. Operationskonsten i expeditionära operationer kräver därtill omfattande insikt i flera, för målsättningen och insatsmiljön, relevanta kunskapsområden. Exempel på sådana områden kan vara: olika organisationers målsättningar, mandat, metod och medel, lokal konfliktodynamik, agrar ekonomi, makt- och utsatthetsperspektiv, folkhälsa eller migrations- och godsflöden. Operationskonst i expeditionära operationer är därför inte bara att samordna egna resurser till en sammanhållen handling utan att inkorporera och anpassa denna handling i en större process där andra aktörer kan stå för den huvudsakliga önskade effekten, över en större del av tiden³⁷. Först vid en sådan ansats uppnås i många fall *operativ effekt* och först då leder den militära ”segern” till framgång för insatsens målsättning. En viktig skillnad mot

³² Försvarsmakten, Högkvarteret (2011) *Militärstrategisk doktrin* ss.30, 31

³³ SWE COPD (2011) *Swedish Armed Forces application of Natos Comprehensive Planning Directive*. s.17

³⁴ Försvarsmakten, Högkvarteret (2005) *Doktrin för gemensamma operationer*. s. 27

³⁵ Widén, Jerker. Ångström, Jan (2005) *Militärteorins grunder*.s.86

³⁶ Försvarsmakten, Högkvarteret (2005) *Doktrin för gemensamma operationer*. s. 26

³⁷ Nilsson, Claes. Hull, Cecilia. Derblom, Markus. Egnell, Robert (2008) *Contextualising the comprehensive approach. The elements of comprehensive intervention*. FOI-R--2650--SE. s.50

operationskonst i försvaret av det egna territoriet är att Försvarsmakten i expeditionära operationer inte har möjlighet att utveckla samma lokala civil-militära kontaktytor, kognitiva inramning och operationsdesign, eller djupa institutionella kunskaper om förutsättningar i möjliga operationsområden. Försvarsmakten måste istället ha metoder för att, med kort varsel, utforma unika operationskoncept.

Detta uppnås inte enbart med stabens och chefens kunskaper och erfarenheter utan genom lyhördhet och deras förmåga att ta till sig externa kunskaper och logisk/kognitiv inramning ifrån andra aktörer och maktmedel, vilka inte sällan redan verkar i operationsområdet. Staben måste också vara beredd på att bedömningarna och analyserna kommer uppvisa större osäkerhet än vid exempelvis planering för det territoriella försvaret, fler faktorer är helt enkelt okända. En stab måste därför ha förmåga till att snabbt omformulera probleminramningar och bedömda kausala förhållanden allteftersom dessa falsifieras eller om ingångsvärdena och uppdraget ändras.

I regel kommer Sverige, enligt författaren, inte att ensam leda insatser annat än om Sverige som ”*framework nation*” genomför en insats med en nordisk stridsgrupp, leder en initial insats i vårt närområde eller möjligtvis bidrar med FHQ (ROL/BG FHQ) som enskilt insatsförband inom ramarna för en internationell krishanteringsinsats³⁸. De operationskoncept och metoder som kommer att nyttjas är därför i regel de som nyttjas av den ledande organisationen (FN, EU, Nato och/eller enskilda tongivande nationer).

³⁸ Enligt Regeringen är målsättningen att Sverige skall kunna delta i, och leda, två samtidiga insatser med bataljons storlek samt att svenska förband kan vara bland de första att anlända till operationsområdet och/eller att svenska förband utgör en betydande del av truppinsatsen. Regeringen (2007) *Nationell strategi för svenskt deltagande i internationell freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet*. Skr 2007/08:51 s.7

3 Förberedelser inför expeditionära operationer

3.1 Ledning i förberedelser

”Operativ ledning omfattar främst koordinering och samordning av förflyttningar och logistik samt militära taktiska (strids)insatser mot eftersökt effekt inom ett operationsområde.”³⁹

Den operativa nivån måste, utifrån de största organisationernas metoder, kunna planera (eller delta i planering) för operationer i både komplexa och mindre komplexa insatser; dvs. för insatser med det militära medlet som primärt maktmedel eller för insatser där det militära medlet skall möjliggöra för andra maktmedel. Detta är inte ett enskilt svenskt behov. Denna strävan har genererat olika operationsplaneringsverktyg i olika internationella eller mellanstatliga organisationer.

Ett av dessa verktyg är Natos COPD (Comprehensive Operations Planning Directive), vilket också försöksvis börjat användas i Sverige⁴⁰. I COPD ingår planering för både insatser mot ett aktörsbundet hot (vilket *har* en tyngdpunkt) och mot hot som består av oacceptabla förhållanden (vilka *saknar* en tyngdpunkt)⁴¹. En möjlig hybrid mellan dessa är när motståndaren har en tyngdpunkt men när denna tyngdpunkt inte är gripbar med enbart militära medel. Ett exempel på en sådan tyngdpunktsanalys är bakgrunden till Natos och USA:s COIN-doktrin, där tyngdpunkten i alliansens upprorsmotverkan är bandet mellan befolkningen och upprorskämparna⁴².

”Tyngdpunkten är en källa till styrka, fysisk eller moralisk som, om den blir nedbruten, neutraliserad eller ödelagd kommer att ha en avgörande inverkan på motståndarens eller vår förmåga att nå de uppsatta målen.”⁴³

Operationsplanering utifrån en allomfattande ansats skall enligt COPD ge svar på frågorna:

- i. Vilka operativa *målsättningar* måste uppnås för att uppnå strategisk framgång och vilka effekter leder till uppfyllande av den operativa målsättningen?

³⁹ Försvarsmakten, Högkvarteret (2011) *Militärstrategisk doktrin*. s.38

⁴⁰ Försvarsmakten (2010) *Perspektivstudie 2010- Arbetslägesredovisning*. FM Log s.108

⁴¹ SWE COPD (2011) *Swedish Armed Forces application of Natos Comprehensive Planning Directive* ss.12-13, 54

⁴² Roosberg, Henric (2011) *Civil-militär samverkan i koncept och doktrin*. ss.29-31

⁴³ Försvarsmakten, Högkvarteret (2005) *Doktrin för gemensamma operationer*. s.63

- ii. Hur skall aktiviteter samordnas och utformas (vilken *metod* skall användas) för att uppnå effekt?
- iii. Vilka *medel (egna och andras)* skall/kan nyttjas för att genomföra aktiviteterna?
- iv. Vilka risker innebär förfaringssättet utifrån mål, metod och medel och hur kan dessa risker minskas?⁴⁴

-Det finns alltid en egen källa till vilja och styrka-

Även om det inte finns en tyngdpunkt att rikta de militära operationerna mot så finns det *alltid* en egen tyngdpunkt varifrån egen styrka och vilja hämtas. Vid påverkan av *oacceptabla förhållanden* måste därför den egna tyngdpunkten likväl försvaras. Den egna tyngdpunkten i en internationell krishanteringsinsats är inte sällan att insatsen uppfattas som rättfärdig av världsländet, koalitionen, det breda internationella samfundet och inte minst av den egna nationen. Om de uppnådda effekterna kommer till en kostnad som upplevs överstiga målsättningens värde kan den egna tyngdpunkten därför ha blottställts för påverkan även om en motståndare inte själv agerat.

Logiken och förutsättningarna från den strategiska nivån (målsättningen, konfliktanalysen, förändringsteorin, begränsningarna och tyngdpunktsanalysen för den egna insatsen och för en eventuell motståndares) överförs till lägre nivåer genom *operationskonst*. Den strategiska målsättningen omvandlas till uppdrag och uppgifter för den taktiska nivån genom en operationsplan och operationsorder.

Som nämnts ovan kan en expeditionär operationsplanering utgå från att den militära målsättningen kan uppnås genom att påverka tyngdpunkten hos motståndaren. Då fastställs avgörande förmågor, kritiska behov och sårbarheter för både motståndaren och den egna insatsen⁴⁵. Samordningen av förmågorna sker då främst genom ledning och befäl⁴⁶. Alternativt kan planeringen utgå från att det finns ett oacceptabelt förhållande *bortom* räckvidden för de egna medlen. Istället för tyngdpunktsanalys av en motståndare genomförs då en analys av problemet utifrån (1) en

⁴⁴ SWE COPD (2011) *Swedish Armed Forces application of Natos Comprehensive Planning Directive* s.20

⁴⁵ Ibid. s.23

⁴⁶ Brehmer, Berndt (2010) *Harmony rather than unity. A Command concept for complex endeavours*. Paper for 16th ICCRTS. s.3

probleminramning och (2) vilka drivkrafter som kan påverka utfallet av insatserna mot problemet.

Analys och probleminramningar kräver en förmåga att fastställa (uppställa hypoteser om) kausala förhållanden mellan faktorer, aktörer och motiv. Eftersom operationskonsten delvis bygger på tidigare erfarenheter inom staben måste chefen och planerande stab vara uppmärksam på vilka analogier som kommer att färga analysen och problemformuleringen samt vara redo att ”omformulera hypotesen” om denna framöver falsifieras eller om ingångsvärdena ändras.⁴⁷ En tyngdpunkt eller ett förhållande existerar nämligen inte i verkligheten. Det är en intellektuell konstruktion som syftar till att strukturera ett problem. En probleminramning eller en tyngdpunktsanalys är en modell av verkligheten, inte ett synliggörande.

Beroende på i vilket sammanhang den expeditionära operationen sker ser planeringsförutsättningarna olika ut. Vid en fredsfrämjande, integrerad FN-insats är det *Special Representative of the Secretary General* (SRSG) som ytterst leder och samordnar FN:s hela insats i värdlandet⁴⁸. SRSG är bistådd av två DSRSG (Deputy-SRSG) med ansvar för ”rule of law” (DSRSG- rule of law) respektive representanten för humanitär koordinering, rehabilitering och återuppbyggnad (DSRSG/HC/RC). DSRSG/HC/RC har underställt två koordinatörer (för *Humanitarian coordination* och *Reconstruction*) vars arbete genom DSRSG/RC/HC och SRSG samordnas med de politiska och militära medlen. Koordineringen inom FN-insatsen hanteras ytterst av SRSG och MLT (Mission Leadership Team). Koordineringen mellan det militära bidraget och andra FN-organisationer hanteras oftast av DSRSG/RC/HC.⁴⁹

Planeringen för insatsen kallas Integrated Mission Planning Process (IMPP) och består av (1) Advance Planning, (2) Foundation planning, (3) Operational planning, (4), Implementation planning, (5) Continuation planning, (6) Transition and exit planning.⁵⁰ FN:s planering innerhåller därför planer för både militära och civila insatser. Natos planering rör endast den militära insatsen.

I en Integrated Mission är det nationella ansvaret för civil-militär inriktning och ledning på strategisk och operativ nivå mycket begränsat. Ett exempel på detta kan ses i operationsordern för det svenska truppbidraget till FN-insatsen i Liberia (UNMIL). C OPIL:s⁵¹ operativa mål med bidraget till FN:s operation

⁴⁷ SWE COPD (2011) *Swedish Armed Forces application of Natos Comprehensive Planning Directive*. s.24

⁴⁸ Hull, Cecilia (2008) *Integrated Missions- A Liberia Case Study*. FOI-R--2255--SE

⁴⁹ International Forum. Challenges for peace operations (2010) *Considerations for mission leadership in United Nations peace keeping operations*. ss. 20-21

⁵⁰ United Nations (2006) *Integrated Missions Planning Process (IMPP)- Guidelines Endorsed by the Secretary-General on 13 June*. ss.3, 5-16

⁵¹ OPIL- Operativa insatsledning, motsvaras idag av Insatsstaben.

HARMATTA var att ”bidra till att upprätthålla UNMIL:s militära operativa förmåga”. Det eftersökta operativa slutläget var ett hemkommet, avrustat förband vilket genomgått hemkomstprogram⁵². Utifrån den mycket begränsade svenska operativa målsättningen (att stärka UNMILs militära kapacitet) så följer logiskt att den svenska tyngdpunkten blir interoperabilitet med den irländska delen av bataljonen och avgörande punkter blir framgångsrik rekrytering, tilltransport, säkerhet och bibehållet stridsvärde (sjukvårdssäkerhet).⁵³ **Den operativa målsättningen för det svensk-irländska UNMIL-förbandet i det faktiska insatsområdet utarbetades av UNMIL genom IMPP.** Den svenska ledningen av insatsen upphörde därför i allt väsentligt redan på politisk-strategisk nivå då beslut togs om att upplåta militära resurser till FN. Den svenska operativa planeringen effektuerade bara själva uppsättandet, upprätthållandet och avvecklingen av truppbidraget.

Nato saknar däremot egna civila resurser och det militära medlet ingår inte i en organisation som kan samordna civila och militära aktörer genom befäl. Natoinsatser saknar en motsvarighet till FN:s SRSG och LMT. Alliansen har därför andra metoder för att uppnå samordning med olika maktmedel. Natos planeringsverktyg COPD är framtaget för att i större utsträckning samordna den militära insatsen med andra organisationers verksamhet och mål (både genom att komplettera, och bli kompletterad av, andra aktörer).⁵⁴ I Natoinsatser syftande till att förändra oacceptabla förhållanden saknar den militära alliansen alltid tillräckliga egna medel för att ensam påverka källan till hotet⁵⁵. I en Natoinsats med stabiliserings eller statsbyggnadsambitioner kan ett stort ansvar därför läggas på de enskilda deltagande nationerna att både inrikta och samordna sina nationella militära och civila medel med lokala och internationella aktörer.⁵⁶ Ett exempel på sådana lösningar är indelningen i PRT:s (Provincial Reconstruction Teams) syftande till att skapa en nationell systemövergripande ansats.

Insatser likt den i Afghanistan ställer därför omfattande krav på nationell, bilateral och multilateral civil-militär samordning och samverkan på strategisk, operativ och taktisk nivå. I den sortens insatser måste den nationella, politisk-strategiska nivån tydligt formulera vilken gemensam civil-militär målsättning som det samlade svenska stödet syftar till⁵⁷. Ett exempel på en sådan nationell

⁵² Försvarsmakten, ATK (2004) ATK order för operation HARMATTA; UNMIL (OPORDER LA) HKV bet: 09 100: 62848 s.3

⁵³ Ibid. s.5

⁵⁴ Nato (2010) COPD. V 1.0. s.1-1,

⁵⁵ Roosberg, Henric (2011) *Civil-militär samverkan i koncept och doktrin*. ss. 21, 51-52

⁵⁶ Nato (2012) AJP 3.4.9, *Allied Joint Doctrine for civil-military cooperation-* Ratification draft. s. I-6

⁵⁷ Nato (2012) AJP 3.4.9, *Allied Joint Doctrine for civil-military cooperation-* Ratification draft. ss. I-4-6

strategi är *Svenskt stöd till det internationella engagemanget i Afghanistan*⁵⁸. Detta är inte ett krav för en FN-insats där den svenska politisk-strategiska målsättningen är att ge FN medel att uppnå "sin" målsättning, vilket anses gagna den av Sverige eftersökta världsordningen.

3.2 Samordning och samverkan i förberedelser

Samordning med civila aktörer *kan* vara ett kritiskt behov för expeditionära operationer. Samverkan är *ett* medel för att uppnå samordning. Samverkan har däremot inget egenvärde. Samverkan som aktivitet kan rentutav utmana vissa av Sveriges krigföringsprinciper såsom *övertaskning, handlingsfrihet, enkelhet, offensivt agerande och initiativ*. Samverkan kräver också resurser, inte minst i tid, vilket är en kritisk resurs i expeditionära operationer. Bara när *kostnaden* i resurser överstiger vinsterna och när samordning krävs för att lösa ett uppdrag eller inrikta militära resurser är samordning ett *kritiskt behov*. För Försvarsmakten finns det tre olika former av samverkan:

- i. **Ordinarie myndighetssamverkan**
- ii. **Samverkan med internationella organisationer och aktörer**
- iii. **Totalförsvarsamverkan (i nationella insatser)**⁵⁹

Ordinarie myndighetssamverkan kan genomföras för att samordna och koordinera det svenska militära och civila bidraget till ett mer samlat nationellt agerande. Samverkan med internationella organisationer och aktörer görs för att koordinera och samordna det svenska militära bidraget med aktörer utanför den svenska myndighetssfären. Totalförsvarsamverkan genomförs i enlighet med svenska författningar och med utpekade svenska myndigheter och företag vid höjd beredskap och krig⁶⁰. Totalförsvaret är inte en samverkansplattform för internationella insatser.⁶¹

Vid Natoinsatser med målsättningar såsom statsbyggnad eller stabilisering ökar behovet av ordinarie myndighetssamverkan och samverkan med internationella organisationer och aktörer eftersom det inte finns en sammanhållande internationell organisation, aktör eller enhetlig process (exempelvis IMPP) vilka kan samordna civil-militära medel.

⁵⁸ Regeringen (2010) *Svenskt stöd till det internationella engagemanget i Afghanistan*.UF2010/36396/ASO

⁵⁹ Försvarsmakten, Högkvarteret (2011) *Militärstrategisk doktrin* s.65

⁶⁰ Försvarsmakten, Högkvarteret (2011) *Militärstrategisk doktrin*. s.65

⁶¹ Ibid. s.66

Graden och formen av samordning utgår, som nämnts ovan, både från behov och organisatoriska förutsättningar. Behoven är kopplade till målsättningen. Kortare insatser, med ett tydligt identifierbart militärt mål som det önskade politisk-strategiska slutläget, exempelvis evakuerings- eller gisslanfritagningsoperationer, kan ha så korta genomföranden som timmar eller dygn. Den expeditionära insatsen kan också vara en första del i en längre internationell etablering vari den expeditionära styrkan senare skall transferera ansvaret för de militära uppgifterna till ett annat internationellt förband eller världslandsförband. Vid en kortare, begränsad, insats med främst ett militärt uppdrag som svarar mot den politisk-strategiska målsättningen är behovet av samordning med andra aktörer i insatsområdet betydligt mer begränsat än om förbandet skall insättas som del i ett långsiktigt militärt åtagande med "statsbyggnadsambitioner". **Detta beror på att det vid en "lägre" ambition finns färre överlappande civil-militära målsättningar och därför färre synergier att uppnå vid civil-militär samordning. Det militära behovet av samordning blir därför mindre.**

Samordning och samverkan är därför ett behov utifrån målsättningen. Beroende på målsättningen och konfliktspektrumet kan planeringen därför innehålla förberedelser för verksamhet och operationer som kan samordnas genom befäl och fastställda lydadsförhållanden (*unity of command*), för verksamhet som måste samordnas genom samverkan, genom direkt koordinering där båda parter deltar (*unity of effort*), eller genom harmonisering där en eller flera parter ensamma tar hänsyn till en annan aktörs förutsättningar och verksamhet (*harmony of effort*). En anledning till varför harmonisering kan vara ensidig är att motpartens (avgörande) förmåga (och samman med militära förmågors producerade effekt) är villkorat att denna inte är förknippad med den expeditionära styrkan eller insatsen. Aktörer kan vara beroende av att uppfattas som opartiska eller neutrala för att kunna utföra sin verksamhet. Men resultaten som den opartiska organisationen genererar kan vara avgörande för att påverka det oacceptabla förhållandet vilket föranlett den militära insatsen.

Ett sådant exempel kan vara lokala vårdcentraler i byar, vilka i vissa fall inte kan verka om de sammankopplas eller direkt koordineras med de militära styrkorna. Men vårdcentralernas verksamhet kan vara beroende av att militära styrkor upprätthåller funktioner vid exempelvis hamnar eller flygplatser vid vilka nödvändig medicinsk utrustning tilltransporteras. Den militära styrkan kan då samordna sina aktiviteter med vårdcentralens genom att känna till dennes målsättning (påverka hälsoosäkerheten), *behov* (tillförsel av utrustning och medicin) och *begränsningar* (opartiskhet - ingen samverkan, inga militära underhållstransporter). En annan anledning till varför direkt samordning inte är

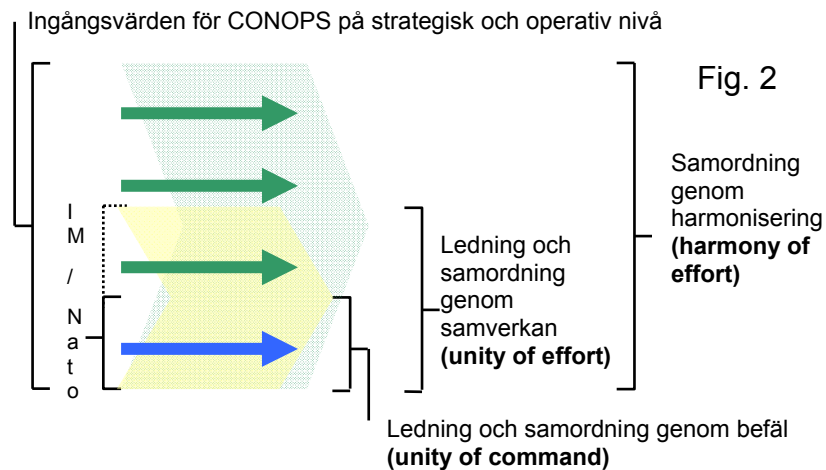
möjlig kan vara att aktören inte delar den övergripande målsättningen⁶² (vilket förhållande som skall ändras) eller värdegrunden för den internationella insatsen (till vilken kostnad förhållandet får ändras). Detta till trots kan det finnas möjliga synergier vid effekten av enskilda aktiviteter eller överlappande delmålsättningar på lägre nivå. Information (om målsättningar, behov och begränsningar) kan dock i vissa fall utbytas med sådana organisationer *utanför* operationsområdet eller indirekt genom neutrala aktörer (och i vissa fall genom FN:s program och organisationer)⁶³.

Vid samordning genom harmonisering leds de egna förbanden och samverkande aktörer till aktiviteter vilka når gemensam effekt samman med en tredje parts aktiviteter, trots att denna aktör inte deltagit i själva samordningen. Ledningen genomförs fortfarande genom befäl eller samverkan. Den tredje part, vilken den expeditionära styrkan och samverkande parter harmoniserar sina aktiviteter med, leds därför inte.

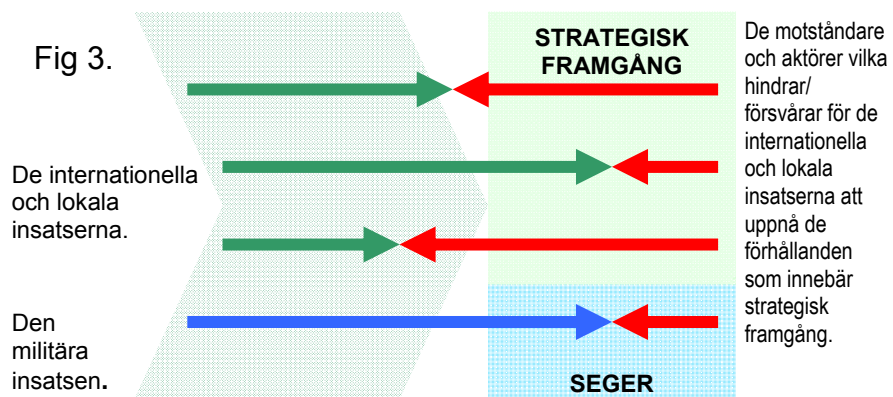
Nedan presenteras en figur som beskriver hur både militära medel (blå pil) och civila medel (gröna pilar) kan samordnas genom antingen befäl, samverkan eller harmonisering. I en Integrated Mission kan FN-insatsens civila och militära delar i högre grad ledas och samordnas, genom befäl och samverkan, av SRSG (Special Represent of the Secretary General). Nato saknar däremot strukturer för att leda civila aktörer. De insatsdelar som delar mandat eller en gemensam ledning visas nedan över ett gult fält (den streckade linjen visar på skillnaden mellan vilka delar som kan samordnas genom befäl i en Integrated Mission respektive Nato-insats). Ett expeditionärt operationskoncept (CONOPS) kan utgå från att samordning måste ske i alla tre former för att de operativa målsättningarna skall uppnås.

⁶² Brehmer, Berndt (2010) *Harmony rather than unity. A Command concept for complex endeavours*. Paper for 16th ICCRTS. s.8

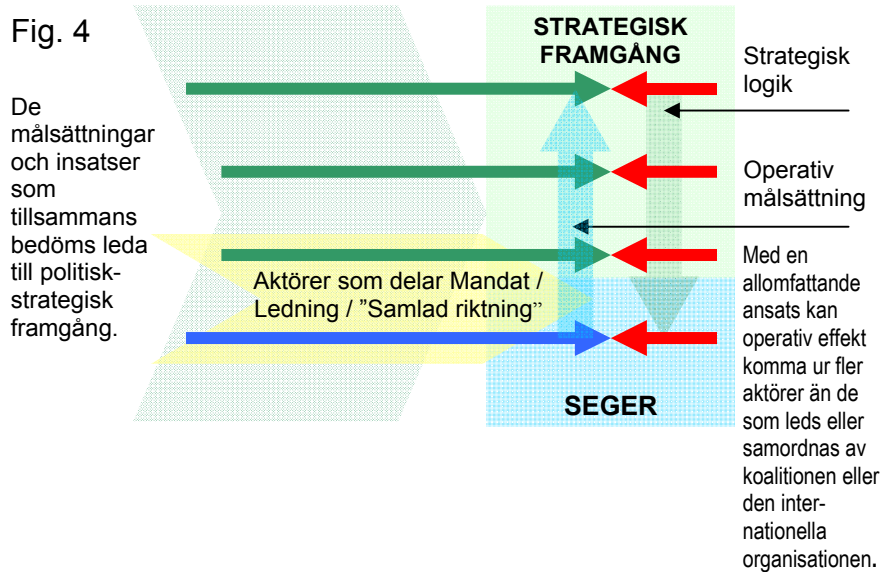
⁶³ Anders Norén (2011) *Humanitära organisationers förutsättningar för civil-militärt informationsutbyte*. ss. 22-23

Nedan visas konsekvenserna av att ha ett operationskoncept där samordning endast sker genom befäl. Exemplet utgår från en målsättning bestående av ett eftersökt förhållande. Den militära segern är uppnåbar eftersom de militära förmågorna (blå pil) samordnas (genom befäl). Aktörernas och motståndarens (röda pilar) påverkan av de civila aktörerna (gröna pilar) hindrar dock reell påverkan av det oacceptabla förhållandet, bortom den militära segern.

Om operationskonceptet istället utgår från att samordning krävs med de aktörer som bedöms uppnå bärkraftig framgång, måste en strategisk logik eller logisk inramning hämtas ifrån dessa aktörers målsättningar, mandat, organisation, begränsningar och behov.

Dessa ingångsvärden blir då styrande för hur och om segern kan uppnås och hur segern kan användas för att uppnå framgång (detta visas genom pilen från "strategisk" framgång till "seger"). Följaktligen blir också den strategiska framgången den operativa målsättningen (detta visas i pilen från "seger" till framgång"). Härefter skiljer sig expeditionära operationer inte ifrån traditionella operationer. Skillnaden ligger i vad som konstituerar framgången och vilken strategisk logik som är gränssättande för det militära maktmedlet.

4 Genomförande av expeditionära operationer

Alla insatsmiljöer kan vara komplexa, oavsett var i världen insatsen sker. Komplexitet kommer inte främst av insatsmiljön utan av den strategiska målsättningen i insatsmiljön, osäkerheten runt kausala förhållanden i insatsmiljön och vilka medel som finns tillgängliga för att uppnå målsättningen. Exempelvis är det stor skillnad i komplexiteten i målsättningen mellan ytterskotten i EU:s krisscenarioer såsom evakueringsoperationer och stabiliseringsoperationer⁶⁴. Dessa operationer kan genomföras i samma operationsområde, det som varierar, och tillsammans med kontexten ger graden av komplexitet, är i vilken utsträckning det militära slutläget (dvs. segern) motsvarar den överordnade politisk-strategiska målsättningen. Kan den politisk-strategiska målsättningen uppnås genom en direkt militär seger och genom effekter av enbart de militära grundläggande förmågorna minskar komplexiteten ur ett militärt perspektiv. Det möjliga avståndet mellan segern (samt segerns ”kostnad”) och framgång minskar också.

Den militära operationen uppnår önskad effekt antingen själv *eller* tillsammans med andra. Syftet med de uppnådda effekterna kan exempelvis vara att stödja eller skydda andra aktörer, genom att påtvinga en motståndare eller aktör vår vilja genom våld eller hot om våld. Genomförandet kan också innebära att komplettera andra aktörer med enskilda aktiviteter som möjliggör effekt från deras aktiviteter (exempelvis upprätthålla funktionen i infrastruktur, patrullera sjöleder eller öppna vägar).

Om målsättningen är gripbar med militära medel (exempelvis vid en evakuering eller fritagning) behöver det militära medlet i sitt genomförande inte ta hänsyn till andra aktörers målsättningar, förutsättningar och aktiviteter för att uppnå önskad effekt. Komplexiteten blir följaktligen lägre. Kraven på ledning och samordning kan i större uträkning tillfredställas inom det militära maktmedlet och genom etablerade lydndsforhållanden.

4.1 Ledning i genomförande

Den expeditionära insatsen måste hantera två delvis konkurrerande element i ledning⁶⁵. Det första elementet är den operativa nivåns ledning och samordning vilken syftar till att överföra och bibehålla den strategiska logiken

⁶⁴ EU, EUMC (2009) *European Union- Military Rapid Response Concept*. 5654/09 s.10

⁶⁵ Ekenberg, Arvid (2010) *Svensk militär ledningsfilosofi möter samtida fredsfrämjande operationer*. FOI-R--294--SE. ss.41-42

och inramningen av operationerna. Det andra elementet är den svenska militära ledningsfilosofin vilken bland annat består av manöverkrigföring och uppdragstaktik. Genom decentralisering av beslutsfattande och manöver leder tempo, initiativ och överraskning till en stridsekonomisk seger⁶⁶. Det är befälhavaren och chefen som utifrån sitt *uppdrag* eller *uppgift* väljer tillvägagångssätt. Detta innebär att den operativa nivån inte alltid har möjlighet att synkronisera och koordinera vid verksamhet som uppnår bäst effekt genom just tempo, initiativ och överraskning. Risken för avbrott i den logiska kedjan ökar därför ju större frihet taktiska chefer och enskilda förbandschefer ges. Samtidigt ökar effekten på taktisk nivå (striderna vinnas) eftersom chefer kan utnyttja sina resurser efter de uppkomna situationerna och möjligheterna.⁶⁷

Strid är kaotiskt och icke linjärt. Den kravbild som tecknas i konceptet *Expeditionär förmåga* visar också på att striden måste kunna föras över stora geografiska ytor mot både reguljära och irreguljära motståndare till vitt skilda syften och i vitt skiftande miljöer⁶⁸. Det stora antalet variabler som påverkar varje operationsområde gör att ingen operativ planering kommer att förbereda underlydande för varje möjlig situation eller ha möjlighet att vara tillräckligt insatt i varje enskild del av det operationsområde där taktiska uppgifter löses. Avståndet mellan främst lägre taktisk eller förbandsnivå och operativ nivå innebär därför en risk, särskilt med hänsyn till det möjliga avståndet mellan vunna strider och framgång. Ett exempel kan vara avdömningen om en segers kostnad står i relation till andra aktörers intressen och är i linje med den strategiska logiken.

Ett exempel från Afghanistan skulle kunna vara bekämpningen av en tankbil vilken förlorats till motståndaren år 2009. Amerikanskt stridsflyg bekämpade, efter tysk begäran, en tankbil erövrade av motståndsmän. Ett antal motståndsmän nedkämpades tillsammans med minst 70 civilister. Insatsen fick stora negativa effekter på såväl den tyska hemmafronten som ISAF:s relationer till den Afghanska regeringen och civilbefolkningen.⁶⁹ Vinsten av den vunna striden stod därför inte i relation till kostnaden för den övergripande strategiska målsättningen eller för blottställandet av den egna tyngdpunkten.

I en expeditionär operation måste chefer vara beredda på att låta möjligheter och taktiska segrar gå outnyttjade om effekterna riskerar att utmana den strategiska och operativa målsättningen, även om dessa insatser ur ett militärt perspektiv upplevs som kopplade till den militära segern och sker inom ramarna för insatsreglerna. Detta kan innebära att klassiska militära metoder

⁶⁶ Försvarsmakten, Högkvarteret (2005) *Doktrin för gemensamma operationer*. ss. 56-57

⁶⁷ Forsmark, Rehman, Grundevik (2010) *Den samtida insatsmiljöns påverkan på ledningsfunktionen*. Flexible command post 2014. FHS. ss. 15-16

⁶⁸ Försvarsmakten. Högkvarteret (2011) *Expeditionär förmåga - Tillämpat koncept vision, krav och utveckling*. HKV 01 400:56728. ss.21-23

⁶⁹ BBC (2009) 2009-09-08 <http://news.bbc.co.uk/2/hi/8243669.stm>

och attityder måste begränsas vilket kan leda till ledarskapsproblem och utmaningar för den tredje pelaren i krigföringsförmågan (moraliska faktorer-Vilja, Ledarskap och Värdegrund). Att säkerställa att effektens ”moraliska kostnad” står i relation till målsättningen kan i vissa expeditionära operationer vara att skydda den egna tyngdpunkten.

En aktuell studie vid Uppsala universitet visar på ett kvantitativt samband mellan ISAF:s framgångar mot motståndsmän och ökade attacker mot civilbefolkningen och civila mål i värdnationen. Resultatet visar på att offensiver och bekämpning av nyckelaktörer (så kallat Kill-Capture) ger en effekt i korta tidsrymder men att motståndarens taktikanpassning i många fall utsätter civila för ökad påverkan från motståndaren.⁷⁰ En anledning till detta kan enligt studien vara att motståndaren anpassar sig till sin förlust i förmågan att angripa militära mål och istället övergår till att påverka ”mjuka mål”. I princip genomförs därför en *risköverföring* från upprorsmotverkaren till civilbefolkningen.⁷¹ Studiens resultat aktualiserar även det militära medlets förmåga att påverka en tyngdpunkt såsom bandet mellan befolkningen och upprorsrörelsen (tyngdpunkten i COIN). Det är också ett resultat som påverkar utvecklingen av metoder för mandat såsom ”*protection of civilians*”. I den mån uppgiften är att skydda civilister kan den operativa effekten de facto minska vid ett allt för aggressivt bekämpande av motståndarens militära förmåga.

Fokus på motståndarens hot mot den egna styrkans *skydd* kan, beroende på värdena i konfliktspektret, i värsta fall bli den mest resurskrävande uppgiften i en expeditionär operation, varpå den strategiska målsättningen riskerar att förloras på grund av en låg effekt bortom självskyddet. Om skydd av de egna förbanden påverkar den högre målsättningen negativt, eller ianspråk tar alla kritiska resurser, kan en expeditionär metod istället utgå från att överta och reglera *risk*. Det krävs alltid en prioritering mellan hur de militära resurserna skall användas, detta är ingen exklusiv expeditionär utmaning. Målsättningen är alltid att nyttja begränsade resurser så ekonomiskt som möjligt. Ett möjligt *expeditionärt* tillvägagångssätt är däremot att ta (övervägda) risker, både med liv och materiel, och att göra så med *andra* syften än att besegra en motståndare. Möjligheten att överföra risk till de militära förbanden är dock beroende av den egna nationens förlustkänslighet och den egna tyngdpunkten.

“The politician who decides to provide the force is responsible to the people, the electors; the degree to which risk can be tolerated is in direct proportion to the value of the endeavour to the people, and the confidence in the commander[.]”⁷²

⁷⁰ Hultman, Lisa (2012) *Military Offensives in Afghanistan: A Double-Edged Sword*. ss.1,4,21

⁷¹ Ibid. ss.2, 21

⁷² Smith, Rupert (2007) *The utility of force. The art of war in the modern world*. s.317

Vid skydd av civila (och i viss grad upprorsmotverkan) kan inriktningen därför vara att risk ska överföras *till* militära förband, *från* civilbefolkningen eller de aktörer som skall påverka det avgörande förhållandet, inte tvärtom. Om militära resurser fortsatt inriktas mot att påverka de förmågor och resurser som ytterst hotar det militära medlets förmågor och resurser, och gör så till en ökad risk för andra aktörer, kommer det militära medlet misslyckas med att ge önskad effekt. Att nedprioritera skydd mot militära hot till förmån för skydd av andra aktörer och för deras möjlighet att genomföra deras aktiviteter är en möjlig (och i vissa fall nödvändig) expeditionär operativ inriktning.

4.1.1 Illustrerande exempel på genomförande med allomfattande ansats.

Ett exempel på hur *genomförandet* kan påverkas av en allomfattande ansats är förändringen av *bekämpningsprocessen* (*targeting inom Nato*), vilket är en ledningsprocess inom staben. I bekämpningsprocessen fastställs vilken effekt som uppnår chefens avsikt och mål, vilka mål som (när bekämpade) ger denna effekt och vilka medel som kan påverka målet⁷³. Syftet med bekämpningsprocessen är därför generisk. Det som är unikt för processen i multifunktionella operationer är kraven på staben, givet en målsättning bortom egna medel, (att med bibehållen strategisk logik) fastställa vilka mål, metoder och medel som uppnår önskad effekt (jämför med *risköverföring* ovan). Detta blir särskilt svårt när avståndet mellan den uppnådda effekten eller segern och den överordnade målsättningen kan vara stor. Som nämnts ovan måste expeditionära operationer kunna påverka även irreguljära motståndare. För målval i denna typ av konfliktspektra krävs nya metoder för att genomföra bekämpningsprocessen, och delvis nya medel för själva bekämpningen⁷⁴.

För att analysera och målange en irreguljär motståndare organiserad i nätverk kan exempelvis metoden ”Attack the Network (AtN)” användas. En del i analysen inför angrepp mot nätverk är, enligt metoden, att precisera hotet som kommer från nätverket. AtN bygger på en analys för varje enskilt hotgenererande nätverks förmågor. Detta syftar till synliggöra hur tyngdpunkten (eller förhållandet) kan påverkas av hotet från respektive nätverk⁷⁵. Beroende på nätverkets storlek och nätverksangriparens resurser kan denna analys göras på allt från strategisk till lägre förbands- (bataljons-) nivå. Exemplet i figurerna 5-6 nedan är en modell av ett hotgenererande nätverks grundläggande förmåga till *Verkan* mot tyngdpunkten - folkets förtroende för värdnationen.⁷⁶ Analysmetoden har utvecklats under insatserna i Irak och Afghanistan och är i mycket en metod kopplad till hotet från IED:er

⁷³ Försvarsmakten, Högkvarteret (2005) *Doktrin för gemensamma operationer*. ss. 84-85

⁷⁴ USJFC (2011) *Commanders's Handbook for Attack the Network*. V 1.0 s.II-1

⁷⁵ AGW (2009) *Attack the network. Part 2. Critical vulnerabilities and targeting*. ss. 1-2

⁷⁶ Ibid. ss. 2-3

(Improvised Explosive Device). Först identifieras tyngdpunkten, och de avgörande förmågorna som konstituerar och möjliggör hotet, sedan de kritiska sårbarheterna (här aktiviteter som kan synliggöras genom indikatorer) vilka är de sårbarheter som kan blottställa nätverkets avgörande förmågor för påverkan.

De förmågor som krävs för att påverka nätverkets kritiska sårbarheter är **nätverksangriparens egna kritiska behov**⁷⁷. Nedan visar författaren två konstruerade och illustrerande exempel utifrån olika ansatser i analysen. Den första figuren (Fig.5) visar på en möjlig analys av hotet från ett militärt perspektiv och den andra figuren (Fig. 6) visar på en möjlig analys utifrån vilka hot som utmanar även andra medels målsättningar.

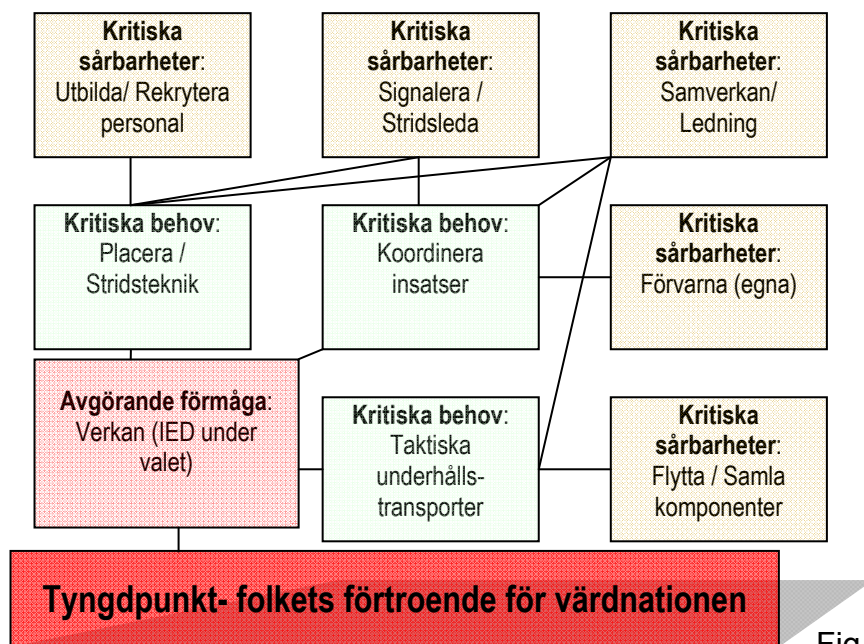

Fig. 5

Tyngdpunkten, som motståndaren söker påverka, är i exemplet ovan folkets förtroende för värdnationen. De delar av hotet som skall omvandlas till mål för nätverksangriparen är de kritiska sårbarheter som bedöms påverka de kritiska behoven mest. I exemplet ovan kan detta vara sårbarheterna ”**Genomföra ledning och samverkan**” eller ”**Signalering/ Stridsledning**”.

Motståndarens förmåga till verkan med vapensystemet IED är däremot en avgörande förmåga som framförallt påverkar den *expeditionära styrkans*

⁷⁷ AGW (2009) *Attack the network. Part 2. Critical vulnerabilities and targeting*. ss. 2-1

skydd, rörelsefrihet och ytkontroll. Detta är faktorer som är intimt förknippade med upplevelsen av ett militärt gynnsamt läge (Jämför med kostnaden för vunna strider i kap. 4.1). C-IED (Counter Improvised Explosive Device) är en uppgift och en metod som främst syftar till *force protection* och som har relativt liten bäring på exempelvis folkets förtroende för värdnationen. Att i en konflikt inte prioritera uppgiften C-IED är därför ett risktagande för den *militära* personalen och för den militära segern. Att inte prioritera påverkan av upprorskämparnas förmåga till våld mot, eller påverkan av, civilbefolkningen kan också vara ett risktagande, men för hela den politisk-strategiska målsättningen.

Ett alternativ (till fokus på *Skydd* eller *seger*) är att alltid utgå från hotet mot de aktörer och processer som en systemövergripande analys bedömt ger effekt för den övergripande målsättningen (Jämför Fig 1). Vid målsättningar bortom militär seger är det nätverkets avgörande förmåga att störa dessa processer som skall angripas. Skillnaden ligger i ansatsen för analysen. Om tyngdpunkten fastställs genom analys av nätverkets förmåga till påverkan av främst de egna förbanden eller segern blir resultatet av angreppet på nätverket *force protection* eller i bästa fall ”seger”; dvs. låg risk för förbandet och ett mer gynnsamt militärt läge. Men resultatet blir också låg effekt i den övergripande målsättningen.

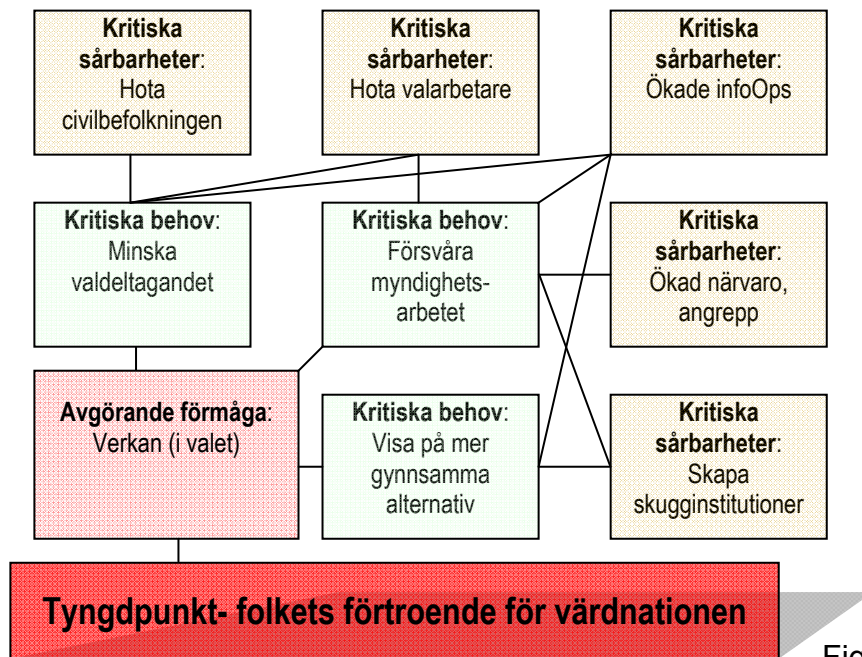

Fig. 6

Som visas ovan kan resultatet av en annan analysansats identifiera helt andra kritiska sårbarheter. Effekten av angreppet på nätverket blir också radikalt annorlunda. Som nämnts tidigare kan angrepp mot motståndarens militära förmågor leda till ökade hot för civilbefolkningen. Om så är fallet kan ett nätverksangrepp baserat på den första hotanalysen (Fig 5) de facto öka motståndarens hot mot tyngdpunkten, givet de kritiska behoven som framkommer i Figur 6. En seger över motståndarens förmåga till verkan med IED kan därför leda till att motståndaren, genom anpassning, får högre verkan genom att istället påverka civilbefolkningen. Förståelsen för olika relationer och beroenden i insatsområdet blir därför avgörande.

I figur 6 framkommer också att de egna kritiska behoven (dvs. det som krävs för att påverka nätverkets olika kritiska sårbarheter) inte ryms inom enbart det militära medlet. De egna kritiska behoven ligger *bortom* egna medel även på lägre nivåer. Önskad effekt uppnås först genom samordning med andra aktörers förmågor (antingen medelst samordning genom befäl, samverkan eller genom harmonisering). Genom att i större uträkning anpassa den militära inriktningen till andra medels målsättningar, behov och begränsningar kan AtN vara en viktig expeditionär metod och ge förbandet möjlighet att **omvandla ökad risk till ökad effekt**.

4.2 Samordning och samverkan i genomförande

I en expeditionär insats kan kritiska behov av samordning tillfredställas genom bland annat civil-militär samverkan (vid sidan om samordning genom befäl och harmonisering). Civil-militär samverkan och CIMIC (Civil Military Cooperation) är dock inte samma sak⁷⁸. Det stämmer inte att CIMIC är *all* civil-militär samverkan i en internationell krishanteringsinsats. De uppgifter som löses av CIMIC-funktionen är bara en delmängd av all den civil-militära samverkan som genomförs. I en expeditionär multifunktionell operation är det möjligt att alla delar av insatsen, på alla nivåer, kommer att behöva samverka med civila aktörer. Det kan vara samverkan med biståndsaktörer såväl som lokala beslutsfattare, företrädare för trosförbund eller polisen, företag eller egna nationella myndigheter.⁷⁹

Olika mandat och målsättningar ger olika samordningsbehov och former för samverkan och harmonisering. Vid en högre överlappning mellan militära och civila målsättningar ökar möjligheten till synergier. Det finns goda möjligheter att uppnå uppgiftsspecifika synergier genom exempelvis klustersamverkan,

⁷⁸ Roosberg, Henric (2011) *Civil-militär samverkan i koncept och doktrin*. ss.41, 42, 46-47

⁷⁹ Ibid.

dvs. samverkan runt ett delmål eller en aktivitet där målsättningen delas av flera aktörer. Detta underlättas särskilt om den samlade internationella insatsen kan samordnas under en instans (exempelvis SRSG, DSRSG/RC/HC i en *Integrated Mission*). Målsättningen och mandatet *Protection of civilians* kan exempelvis lösas i olika ”lager”; genom den **politiska processen** (medling, facilitering, försoning etc.), genom **fysiskt skydd** och genom att skapa en **säker omgivning** (möjliggöra humanitär assistans, stödja statliga institutioner med exempelvis kapacitetsutveckling och SSR.)⁸⁰. Det är enligt författaren främst de två senare som det är lämpligt att använda militära resurser till (jämför figur 1, 4). I denna typ av insatser är civil-militär samordning ett kritiskt behov även i genomförandet. Som nämnt i kapitel 3.2 måste den expeditionära styrkan dock inte alltid koordineras direkt med civila aktörer utan kan anpassa och harmonisera sin handling och inriktning med hänsyn till mål, behov och begränsningar hos dessa aktörer.

Syftar insatsen istället till fysiskt skydd av civila genom att exempelvis upprätthålla en flygförbudszon eller ett vapenembargo är civil-militär samordning inte nödvändigtvis ett kritiskt behov i genomförandet (de aktiviteter och förmågor som ger eftersökt effekt ryms inom de förmågor och aktiviteter som kan samordnas genom befäl).

⁸⁰ Macdemott, Justin. Hanssen, Måns (2010) *Protection of civilians. Delivering on the Mandate through civil-military coordination*. FOI-R--3035-SE ss.27-28

5 Sammanfattning

Denna studie syftade till att öka den konceptuella kunskapen om hur en allomfattande ansats påverkar ledning och samordning i expeditionära operationer. Därtill har studien syftat till att ge exempel på hur en allomfattande ansats kan påverka utformandet av expeditionära metoder. Studien har utgått från de trender och kvarvarande problemområden som identifierats i tidigare konceptutveckling. De problem och trender som studien har berört är:

- (1) Svårigheten att fastställa vad framgång är i en expeditionär operation.
- (2) Bristen på samverkan mellan civila och militära myndigheter (och aktörer).
- (3) Krympande budgetar för internationella insatser inom EU och Nato.⁸¹

Sammanfattning:

- Sveriges strategiska målsättning med internationella insatser är att bidra till ett starkt världssamfund och en världsordning baserad på frihet, folkrätt, fred och försoning.
- Dessa insatser skall ske inom ramarna för FN, EU, NATO och OSSE.
- Flertalet samtida konflikter har flera olika orsaker. Ofta är målsättningen för samtida insatser därför inte att besegra en enskild aktör utan att uppnå ett samhälleligt förhållande, såsom stabilitet. Således krävs inte bara en militär seger utan ett flertal olika processer för att uppnå framgång.
- Dessa olika processer kan utgöra ett långt åtagande emedan det militära åtagandet kan sträcka sig över en relativt kort tidsrymd. Den kortare militära insatsen kan därför inte uppnå bärkraftig effekt annat än genom att möjliggöra för de processer vilka står för långsiktiga förändringar av de hotgenererande oacceptabla förhållandena.
- Multifunktionella krishanteringsinsatser kräver olika militära operationskoncept för att inrikta medlet i insatser mot hot från samhälleliga förhållanden respektive aktörsbundna hot.
- Det militära medlet är utformat för att påverka en aktör genom våld eller hot om våld. Detta uppnås genom koordinering av de grundläggande förmågorna. Om den politisk-strategiska målsättningen inte uppnås genom effekter producerade enbart av de militära

⁸¹ Försvarmakten (2011) *Genomförande av Expeditionära Operationer inom ramen för internationell krishantering Interimkoncept*. Bilaga till LedR skrv 01400:51777. ss.8-12

förmågorna måste den militära insatsen samordnas med andra aktörers insatser. Samordning blir ett kritiskt behov.

- Det militära medlet är ett oekonomiskt och ineffektivt medel för att ensamt ge effekt i målsättningar såsom statsbyggnad och hållbar stabilisering, bortom den militära segern. Det militära medlet kan inte påverka alla strukturer eller samhälleliga förhållanden som genererar hot.
- Om det militära medlet skulle tillföras alla de förmågor som kräves för att uppnå målsättningen i sådana operationer skulle detta också innebära radikalt ökade kostnader. Den militära organisationen är utformad för väpnad strid och är ett oekonomiskt medel för att påverka exempelvis korrupktion eller låg tillväxt.
- Givet att framtida insatser kommer att få mindre ekonomiska resurser måste det militära medlet vara utformat och specialiserat för sin kärnuppgift, våld och hot om våld. Strid kan i regel inte föras av civila aktörer.
- Vilken strid som skall föras och hur den kan föras är däremot beroende av både den egna överordnade målsättningen och vilka kritiska behov som skall uppfyllas av andra aktörer. Detta ger begränsningar i vilka kostnader och metoder som är acceptabla för att uppnå effekt.
- Försvarsmaktens krigföringsförmåga vid en given insats är därför inte generisk utan beroende av de krav som ställs i varje enskild insats.
- Komplexitet är inte främst förutsättningarna och konfliktspektret i ett operationsområde, alla tänkbara operationsområden är i någon grad komplexa eller främmande. Komplexitet kommer av förutsättningarna och konfliktspektret i relation till målsättningen och vilka medel som finns tillgängliga. Om målsättningen kan uppnås med militära medel och genom att ödelägga en tyngdpunkt minskar komplexiteten.
- Även om det inte finns en tydlig tyngdpunkt att rikta de militära operationerna mot så finns det alltid en egen tyngdpunkt, varifrån egen styrka och vilja hämtas. Tyngdpunkten är inte sällan att insatsen upplevs som rättfärdig av det internationella samfundet, koalitionen, värdlandet och den egna nationen.
- Den egna tyngdpunkten kan därför blottställas antingen genom att främst fokusera på självskyddet eller på ett mer gynnsamt *militärt* förhållande. Varje vunnen strid kommer till en ”moralisk kostnad”. Om kostnaden inte leder till bättre förutsättningar för de aktörer som skall påverka det eftersöka samhälleliga förhållandet är kostnaden enbart en belastning för den politisk-strategiska målsättningen.

- En expeditionär styrka kan därför behöva ta större risker för personal och förband i syfte att minska kostnaderna för den överordnade och systemövergripande målsättningen. Risker övertas då ifrån exempelvis befolkningen, myndigheter och civila aktörer och överförs till den expeditionära styrkans personal.
- Ledning i expeditionära insatser genomförs genom befäl och genom samverkan. På operativ nivå syftar ledning i stor uträkning till samordning.
- Samordning genomförs genom befäl, samverkan och harmonisering.
- Vid samordning genom harmonisering leds de egna förbanden och samverkande aktörer till aktiviteter vilka når gemensam effekt samman med en tredje parts aktiviteter, trots att denna aktör inte deltagit i själva samordningen. Ledningen genomförs fortfarande genom befäl eller samverkan. Den tredje part, vilken den expeditionära styrkan och samverkande parter harmoniserar sina aktiviteter med, leds därför inte.
- Samverkan har inget egenvärde utan är ett av tre sätt för att uppnå samordning.
- Samordning med civila aktörer är bara ett kritiskt behov om målsättningen ligger bortom egna medel. Samordning och samverkan är resurskrävande, inte minst i tid.
- Beroende på inom vilken internationell organisation, och mot vilken målsättning, som insatsen genomförs finns olika samordningsbehov och samordningsprocesser.
- Vid FN-insatser används konceptet Integrated Missions. Då är det ytterst Special Representative of the Secretary General (SRSG) som leder insatsen och samordnar de olika maktmedlen. Kraven på svensk operativ ledning och samordning blir låg.
- I en Natoinsats med statsbyggnadsambitioner måste den nationella nivån samordna sina maktmedel (nationellt, bilateralt och multilateralt) och samordningen kan inte i samma utsträckning uppnås genom befäl. Kraven på svensk operativ ledning och samordning blir hög.

Källförteckning

- Asymmetric Warfare Group (AWG) (2009) *Attack the Network methodology, Part 2. Critical vulnerabilities and targeting*.
<http://publicintelligence.net/ufouo-asymmetric-warfare-group-attack-the-network-counterinsurgency-methodology/> (tillgänglig 2012-03-21)
- BBC (2009) *Merkel regrets Afghan raid deaths*. Publicerat 2009-09-08.
<http://news.bbc.co.uk/2/hi/8243669.stm> (tillgänglig 2012-04-14)
- Brehmer, Berndt (2010) *Harmony rather than unity. A Command concept for complex endeavours*. Paper for 16th ICCRTS
- Derblom, Markus. Egnell, Robert. Nilsson, Claes (2007) *The impact of strategic concepts and approaches on the effect-based approach to operations*. FOI-R--2394—SE. FOI. Stockholm
- Ekenberg, Arvid (2010) *Svensk militär ledningsfilosofi möter samtida fredsfrämjande operationer*. FOI-R--294—SE. FOI. Stockholm.
- EU Military Committee (2009) *European Union- Military Rapid Response Concept*. 5654/09. ESPD/PESD COSPD: 57
- Forsmark, Håkan, Rehman. Sanaa, Grundevik. Rick (2010) *Den samtida insatsmiljöns påverkan på ledningsfunktionen*. Flexible command post 2014. Försvarshögskolan. Stockholm
- Försvarsmakten, Högkvarteret (2005) *Doktrin för gemensamma operationer*. Fälth & Hässler, Värnamo
- Försvarsmakten, Högkvarteret (2011) *Militärstrategisk doktrin*.
- Försvarsmakten, Högkvarteret, ATK (2004) *ATK order för operation HARMATTA insatsen i Liberia; UNMIL (OPORDER LA) HKV bet: 09 100*
- Försvarsmakten, Högkvarteret (2011) *Expeditionär förmåga - Tillämpat koncept vision, krav och utveckling*. HKV 01 400:56728
- Försvarsmakten, Ledningsregementet (2011) *Genomförande av Expeditionära Operationer inom ramen för internationell krishantering- Interrimkoncept*. Bilaga till LedR skrv 01400:51777.
- Harriman, David (2011) *Uppföljning och utvärdering internationella insatser. Analys av militära organisationers problem och utmaningar samt förslag på civil-militära lösningar*. FOI-R--3207-SE. FOI. Stockholm
- Hull, Cecilia. Derblom, Markus (2011) *Vad är Comprehensive Approach-tolkningar och definitioner*. FOI-R--3195—SE. FOI. Stockholm

Hull, Cecilia (2008) *Integrated Missions- A Liberia Case Study*. FOI-R--2255--SE. FOI. Stockholm

Hull, Cecilia, Lindoff, Jenny. Lackenbauer, Helené (2009) Stakeholders and interdependencies in multifunctional environments. FOI-R--2818--SE. FOI. Stockholm

Hultman, Lisa (2012) *Military Offensives in Afghanistan: A Double-Edged Sword* (Förtrycksutgåva delgiven författaren)

International Forum. Challenges for peace operations (2010) *Considerations for mission leadership in United Nations peace keeping operations*. Edita Västra Aros AB, Stockholm

Macdemott, Justin. Hanssen, Måns (2010) *Protection of civilians. Delivering on the Mandate through civil-military coordination*. FOI-R--3035--SE. FOI. Stockholm

Nato (2010) *Comprehensive Operations Planning Directive*. COPD V 1.0

Nato (2012) AJP -3.4.9, *Allied Joint Doctrine for civil-military cooperation-Ratification draft*. Edition A, Version 1.

Nilsson, Claes. Hull, Cecilia. Derblom, Markus. Egnell, Robert (2008) *Contextualising the comprehensive approach. The elements of comprehensive intervention*. FOI-R--2650--SE. FOI. Stockholm

Norén, Anders (2011) *Humanitära organisationers förutsättningar för civil-militärt informationsutbyte. En intervjustudie av några humanitära organisationers erfarenheter från Afghanistan*. FOI-R—3304--SE. FOI. Stockholm

Regeringen (2007) *Nationell strategi för svenskt deltagande i internationella freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet*. Skr 2007/08:51

Regeringen (2010) *Svenskt stöd till det internationella engagemanget i Afghanistan*. UF2010/36396/ASO

Roosberg, Henric (2011) *Civil-militär samverkan i koncept och doktrin. En jämförande begrepputredning av allomfattande ansats, COIN, Civil-militär samverkan och CIMIC*. FOI-R--3321—SE. FOI. Stockholm

Smith, Rupert (2007) *The utility of force. The art of war in the modern world*. Alfred A. Knopf. New York

SWE COPD (2011) *Swedish armed forces application of Natos Comprehensive Planning Directive*.

United Nations (2006) *Integrated Missions Planning Process (IMPP)-Guidelines Endorsed by the Secretary-General on 13 June*.

United States department of Defence -DoD (2007) *Report to the Congress on the implementation of DoD directive 3000.05 Military Support for Stability, Security, Transition and Reconstruction (SSTR) Operations.*

http://policy.defense.gov/downloads/Congressional_Report_on_DoDD_3000-05_Implementation_final_2.pdf (tillgänglig 2012-03-28)

United States Joint Forces Command (USJFC), Joint Warfighting Center, Joint Doctrine Support Division (2011) *Commanders's Handbook for Attack the Network. V 1.0.*

Widén, Jerker. Ångström, Jan (2005) *Militärteorins grunder*. FMLOG ServE C T&D. Stockholm